

Hulp nodig?

Heb je als gemeente of dorpshuisbestuur interesse in het ontwikkelen van een dorpshuizenbeleid? Op www.dorpshuizen.nl vind je actuele voorbeelden van dorpshuizenbeleid.

Heb je behoefte aan meer informatie of advies bij een keuze? Ga naar jullie provinciaal steunpunt. Je vindt ze op www.dorpshuizen.nl.

Kijk ook eens in de Vraagbaak: www.dorpshuizen.nl/vraagbaak.

Colofon

'Dorpshuizenbeleid op maat' is een uitgave van de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (www.lvkk.nl) in samenwerking met onze leden en verschenen in april 2025.

Het is een geactualiseerde versie van een uitgave uit 2013.

Dorpshuizenbeleid op maat

Een handreiking voor gemeenten met dorpshuizen

LVKK | Dr. Nassaulaan 3a | 9401 HJ Assen | Tel 059 229 50 40 | info@lvkk.nl | www.lvkk.nl

1. Inleiding

Deze brochure is bedoeld als handreiking voor gemeenten met dorpshuizen. Het woord dorpshuis gebruiken we als verzamelnaam voor accommodaties die zich Kulturhus, gemeenschapshuis, multifunctioneel centrum (MFC), buurthuis, dorps huis of nog weer anders noemen.

De relatie tussen de gemeente en hun dorpshuizen heeft door de jaren heen vorm gekregen en is per gemeente verschillend. De Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (LVKK) wil de gemeenten stimuleren de omgang met hun dorpshuizen tegen het licht te houden. Daarom vind je in deze brochure aanbevelingen voor een beleid op maat, passend in elke voorkomende situatie.

Voor gemeenten die geen beleid voor dorpshuizen hebben geeft deze handreiking een Basispakket van afspraken. Gemeenten die al wel regelingen of beleid hebben opgesteld kunnen deze toetsen op effectiviteit. Mocht je na het lezen behoefte hebben aan een persoonlijk advies, neem dan contact op met LVKK of een van de provinciale steunpunten.

LVKK

De Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen is het samenwerkingsverband van elf provinciale verenigingen voor kleine kernen. Het landelijke overleg van provinciale steunpunten van dorpshuizen - Dorpshuizen.nl - is onderdeel van de LVKK.

Wat is een dorpshuis?

Dorpshuizen hebben een sociaal-culturele functie en bieden onderdak aan het verenigingsleven. Ook dragen ze bij aan de sociale cohesie in dorpen waar ze soms nog de enig overgebleven voorziening zijn. Kenmerk van dorpshuizen is dat ze multifunctioneel zijn en een breed scala aan functies en activiteiten herbergen. Daarom worden dorpshuizen wel de spiegel van de plattelandssamenleving genoemd.

Dorpshuizen worden vaak bestuurd door vrijwilligers. Meestal wordt gekozen voor

de stichting als rechtsvorm. De omzet van de bar en het verhuren van ruimten zijn het fundament voor de exploitatie. Veel dorpshuizen in Nederland draaien helemaal op vrijwilligers. Anderen hebben een beheerder in dienst of hebben de horeca verpacht.

Waar krijgen dorpshuizen mee te maken?

Veel dorpshuizen lopen aan tegen (groot) onderhoud, stijgende energiekosten en opgaves in het kader van energietransitie en regelgeving. Veel dorpshuizen zijn verouderd of voldoen niet meer doordat de wensen van verenigingen en gebruikers zijn veranderd. Ook komt het voor dat de dorpshuisfunctie in de loop der jaren is versnipperd over aparte gebouwen, waardoor de kosten niet meer zijn op te brengen. Veranderingen in bevolkingssamenstelling en leefstijlen kan leegstand van scholen, kerken en dorpshuizen veroorzaken, met als gevolg een overaanbod van maatschappelijk vastgoed. Daarnaast gebeurt het dat het verenigingsleven geen onderdak meer heeft doordat de plaatselijke zaalhouder of het dorpscafé de deuren sluit. Als gevolg van de coronacrisis en de hoge energieprijzen ontbreekt het de accommodaties veelal aan reserves om te investeren in onderhoud en renovatie.

Om adequaat te kunnen inspelen op deze ontwikkelingen, is samenwerking in het dorp en met de gemeente meer dan ooit nodig. Echter, in contacten van dorpshuisbesturen met provinciale steunpunten klinkt naast tevredenheid ook kritiek over de rol die een gemeente voor dorpshuizen speelt. Geluiden als 'er is een gebrek aan belangstelling voor wat wij doen', en 'de gemeente geeft met de ene hand maar pakt het met de andere hand weer terug' worden regelmatig gehoord.

Goede redenen voor een dorpshuizenbeleid

Gemeente en dorpshuizen weten waar ze inhoudelijk en financieel aan toe zijn.

Gemeenten die de regie de afgelopen decennia door de privatisering van dorps- huizen zijn kwijtgeraakt, kunnen in een dorpshuizenbeleid afspraken maken waarmee zij weer meer invloed krijgen.

Daar waar afspraken over communicatie met dorpshuisbesturen zijn gemaakt zal een gemeente tijdig op de hoogte zijn van problemen. Dan kunnen er snel maatregelen worden genomen, wat meerkosten voorkomt en problemen beheersbaar houdt.

Gelijkschakeling aan andere accommodaties doet geen recht aan dorpshuizen. Ze zijn bijzonder door de combinatie van een brede sociaal-culturele functie, de toegankelijkheid voor alle inwoners en het feit dat ze door vrijwilligers worden bestuurd.

Wat vind je zoal in een dorpshuis?

Een zeker niet volledige opsomming:

Apotheek, bibliotheek, binnen- en buitensport, bejaardensoos, buitenschoolse opvang, condoleances, cursussen, disco, dorpsraad, exposities, fanfare, film- en theateruitvoeringen, gezamenlijke maaltijden, gymnastiek voor ouderen, huisarts, jeugdhonk, jeugdsoos, kaartclubs, kinderactiviteiten, koersbal, koren, lezingen, peuterspeelzaal, speel-o-theek, stembureau, tandarts, toneelvereniging, uitvaartvereniging, vergaderingen, vrouwenvereniging, yoga, koffieochtenden, en tal van andere verenigingen en activiteiten.

Ook zien we steeds vaker dat het dorpshuis fungeert als uitvalsbasis voor informele zorg, zoals zorgcoöperaties en dorpsondersteuners.

Samenvattend komt het erop neer dat dorpshuisbesturen erkenning willen voor de functie die zij vervullen. Anderzijds is het van belang dat dorpshuisbesturen serieus moeite doen hierover met de gemeente in contact te komen en te blijven.

Is geld de oplossing voor het probleem?

Geld is natuurlijk een voornaam knelpunt, maar aandacht en waardering voor hun werk zijn voor de dorpshuisbesturen minstens zo belangrijk. Als het over exploitatie gaat, blijkt dat een aantal dorpshuizen zichzelf hiermee kan redden. Zij doen geen beroep op hun gemeenten in de sfeer van exploitatie. Er is zelfs een aantal dorpshuizen dat bij renovatie en groot onderhoud geen beroep op de gemeente doet, al is dit soms ook omdat de gemeente hier geen verantwoordelijkheid voor zichzelf ziet. In de regel kun je echter stellen dat dorpshuizen niet voldoende kunnen reserveren voor grote uitgaven als verbouw, renovatie of calamiteiten.

Wie betaalt er voor dorpshuizen?

De eerste dorpshuizen stammen van het begin van de 19e eeuw. Ze werden opgericht als particuliere initiatieven van burgers die zich inzetten voor de arbeidende klasse.

Scholing werd ingezet als middel om de kloof tussen de klassen te dichten. Na de Tweede Wereldoorlog was er meer behoefte aan gebouwen die een open huis zijn waar zowel het traditionele verenigingsleven als nieuwere vormen van vrijetijdsbesteding mogelijk zijn.

Het Ministerie van Maatschappelijk Werk komt in 1957 met een regeling voor gebouwen die alleen ruimte(n) aanbieden. Het is een subsidieregeling voor de (eerste) bouw- en inrichtingskosten. Hiervan maakten veel dorpshuizen gebruik. De bevolking van kleine kernen vult tekorten bij nieuw- en verbouw vaak aan in de vorm van giften en zelfwerkzaamheid. In de exploitatiekosten krijgen de dorpshuizen geen rijkssubsidie.

De meeste provinciale- en gemeentebesturen sloten zich bij de rijkssubsidieregeling aan en kwamen met eigen subsidies met vaak dezelfde voorwaarden. Deze regelingen hadden tot gevolg dat het aantal dorpshuizen flink groeide. Vanaf 1972 kwamen dorpshuizen amper nog voor de rijksregeling in aanmerking. De subsidies van gemeenten werden na 1972 nog wel verstrekt, maar de criteria voor toekenning konden per gemeente sterk verschillen.

Die lappendeken van regelingen en beleid is er vandaag de dag nog steeds. Er is wel een nieuwe tendens: een aantal provincies hebben zich de afgelopen jaren gedeeltelijk of helemaal terug getrokken uit het sociale domein, wat gevolgen heeft voor dorpshuizen en sommige provinciale steunpunten. Ook gemeenten die moeten bezuinigen slaan de dorpshuizen vaak niet over.

2. Beleid op maat

Wat is dorpshuizenbeleid?

Dorpshuizenbeleid is er in soorten en maten. Van heel beperkt tot veelomvattend. En natuurlijk, het dorpshuis is geen doel op zich, maar dient als een middel voor activiteiten en voorzieningen ten behoeve van de leefbaarheid in vitale gemeenschappen.

Basispakket

In de visie van de LVKK bestaat het hart van elk dorpshuizenbeleid uit een Basispakket met vier componenten:

- **Een beschrijving van de sociaal-culturele functie van het dorpshuis en de waarde die de gemeente daaraan hecht.**

Dorpshuizen maken ontmoeting van bewoners mogelijk en bieden onderdak aan verenigingen en organisaties. Soms is een dorpshuis de enige accommodatie waar dergelijke activiteiten mogelijk zijn. Daarmee dragen dorpshuizen bij aan het culturele klimaat, de leefbaarheid en de sociale cohesie van kleine kernen. Besturen van dorpshuizen doen hun vrijwillige bestuurlijke werk met het oog op die effecten. Door de functie van dorpshuizen in een dorpshuizenbeleid te benoemen en te erkennen, geeft een gemeente het werk van dorpshuisbesturen status en opent het de weg naar samenwerking.

- **Een beschrijving van het dorpshuis als natuurlijk knooppunt voor zorg, welzijn en omkijken naar elkaar.**

Onder invloed van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) en de decentralisaties in de zorg groeit het dorpshuis uit tot een essentieel knooppunt binnen lokale gemeenschappen. Gemeenten kunnen het dorpshuis strategisch inzetten om de (positieve) gezondheid en vitaliteit van inwoners te bevorderen.

Het dorpshuis fungeert als natuurlijk verzamelpunt voor diverse voorzieningen, zoals dagopvang vanuit zorginstellingen, een loket voor wijkteam of huisarts of een steunpunt van de bibliotheek. Daarnaast ontstaan in dorpen steeds vaker initiatieven gericht op 'zorgen voor elkaar'. Gemeenten kunnen deze beweging ondersteunen door het dorpshuis te benutten als centrale plek voor activiteiten zoals boodschappendiensten, huiswerkbegeleiding, dorpswinkels en gezamenlijke eetmomenten. Ook zorgcoöperaties en dorpsondersteuners vinden hier een vaste plek, waarmee het dorpshuis een belangrijke rol speelt in het versterken van sociale cohesie en zorg dichtbij huis.

Door het dorpshuis actief te betrekken in beleid en samen te werken met lokale organisaties, kunnen gemeenten bijdragen aan een sterke, zelfredzame en veerkrachtige gemeenschap.

- **Afspraken over geregeld overleg met dorpshuisbesturen én gemeentelijk dorpshuizenoverleg.**

Als er raakvlakken zijn tussen gemeente en dorpshuizen, zoals in de twee eerdere punten beschreven, is dat een reden voor een goede samenwerking en communicatie. Bijvoorbeeld om gemaakte afspraken te evalueren en om nieuwe plannen te maken. Dorpshuisbesturen verwachten een dergelijke actieve opstelling van hun gemeente. Er is behoefte aan informatie uit de eerste hand en overdracht van kennis. Overleg op politiek niveau kan op diverse manieren, bijvoorbeeld doordat het college of de portefeuillehouder het dorpshuis bezoeken. De dorpshuizen kunnen ook veel van elkaar leren en elkaar inspireren. Een gemeentelijk platform van dorpshuizen kan daarin een functie vervullen en tevens dienen als een aanspreekpunt voor de gemeente.

- **Aanwijzen van een contactambtenaar of gebiedsmanager voor dorpshuizen.**

Door een medewerker van de gemeente aan te wijzen als eerste aanspreekpunt voor de dorpshuizen wordt voorkomen dat dorpshuizen de weg kwijtraken op het gemeentehuis. Deze contactambtenaar of gebiedsmanager kan ook behulpzaam zijn bij het tot stand brengen van contacten tussen de verschillende afdelingen binnen de gemeente en de dorpshuizen. In de ontwikkeling van grote investeringsplannen kan deze contactambtenaar een adviesfunctie naar het bestuur van het dorpshuis vervullen.

Lees op dorpshuizen.nl wat het belang van een gemeentelijk dorpshuizenoverleg is.

3. Profielen

In dit hoofdstuk zijn gemeenten op grond van hun omgang met dorpshuizen in vijf genummerde profielen ingedeeld. De profielen hebben een trapsgewijze opbouw. We gaan ervan uit dat uw gemeente in een van de onderstaande profielen past, al is dat waarschijnlijk niet naadloos. In elk profiel vind je aandachtspunten en vragen van dorpshuisbesturen.

PROFIEL 1:

Gemeente heeft geen relatie met dorpshuizen, anders dan het verstrekken van vergunningen e.d.

Sommige gemeenten hebben geen relatie met dorpshuizen. De relatie met de dorpshuizen is gelijk aan iedere andere instelling waarvoor de gemeente niet verantwoordelijk is. Desondanks zijn er toch contacten over en weer, bijvoorbeeld over het aanvragen van vergunningen, gemeentelijke lasten, geluidsoverlast, de vrijwilligersverzekering en mogelijk problemen rond paracommercie. Bij al die contacten houdt de gemeente er rekening mee dat dorpshuisbesturen uit vrijwilligers bestaan. Die kunnen stuiten op:

- Onbekendheid met wet- en regelgeving.
- Ingewikkeld taalgebruik.
- Onbegrijpelijke formulieren.

ALCOHOLWET

De alcoholwet (art. 4) schrijft voor dat een gemeente regels moet maken voor paracommerciële instellingen (zoals buurt- en dorpshuizen) ter voorkoming van oneerlijke mededinging. Deze regels gaan o.a. over het houden van bijeenkomsten van persoonlijke aard en schenktijden. Hoe deze regels eruit komen te zien kan een gemeente zelf bepalen, dit is maatwerk. De wetgever heeft in een toelichting op de alcoholwet aangegeven dat het niet de bedoeling is dat gemeenten buurt- en dorpshuizen onnodige beperkingen oplegt wanneer er geen sprake is van oneerlijke mededinging. Als er geen reguliere horeca in het dorp aanwezig is of horeca die geen reëel alternatief biedt, is er geen sprake van oneerlijke mededinging en is er geen reden om beperkingen aan de alcoholvergunning te verbinden. Ook in dorpen waar wel horeca aanwezig is, mag een gemeente ervoor kiezen om een bepaald aantal bijeenkomsten van persoonlijke aard, toe te staan in buurt- en dorpshuizen. De verordening paracommercie maakt geen onderdeel uit van het dorpshuisbeleid maar de verordening is wel van grote invloed is op de exploitatie van de dorpshuizen.

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- Graag een actieve rol voor de dorpshuizen bij de herziening van wet- en regelgeving.
- Formulieren alcoholvergunning toespitsen op dorpshuizen.
- De 12-dagen regeling omzetten van een aanvraag naar een melding (dorpshuizen mogen twaalfmaal per kalenderjaar een ontheffing van de geluidsnormen aanvragen).
- Een eenduidig beleid van de gemeente, want veel wet- en regelgeving is al zo vol tegenstrijdigheden.
- We zijn heel tevreden over de vrijwilligersverzekering die de gemeente ons heeft aangeboden.

Valt je gemeente binnen dit profiel en heb je bij nader inzien behoefte aan een vastere relatie met de dorpshuizen? Met de onderdelen van het Basispakket zet je in één keer een grote stap.

PROFIEL 2:

Gemeente heeft geen relatie met dorpshuizen, maar wel incidenteel overleg als daar aanleiding voor is

Bedoeld worden gemeenten die geen beleid en geen subsidieverordeningen voor dorpshuizen hebben, maar er wel voor openstaan dat dorpshuisbesturen de gemeente in voorkomende gevallen om steun vragen. De redenen waarom men steun vraagt zijn divers. Denk aan problemen op het gebied van exploitatie, beheer en onderhoud. Maar dorpshuisbesturen kloppen natuurlijk ook aan voor renovatie en verbouw.

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- Onze gemeente subsidieert niet direct. Ze hebben ons wel indirect geholpen door de bibliotheek in het dorpshuis onder te brengen.
- De gemeente heeft geholpen door mee te denken en te werken met een grote verbouwing.
- Bij knelpunten proberen wij bij de gemeente aan te kloppen, maar de gemeente doet niets. We redden onszelf, de exploitatie is sluitend. Als de gemeente een subsidiebeleid zou hebben zouden we daar wel gebruik van maken.

Zowel voor de dorpshuizen als voor de gemeente biedt dit profiel weinig voordelen. Als een dorpshuisbestuur bij de gemeente aanklopt met een exploitatietekort of achterstallig onderhoud, leert de praktijk dat gemeenten toch vaak te hulp schieten. Vervelend aan dergelijke verzoeken is dat ze, bij gebrek aan geregelde communicatie, onverwacht en te laat komen. Onverwacht wil zeggen dat door de gemeente daar niet voor is gereserveerd. Te laat betekent dat de schade vaak groter is dan wanneer er in een vroeg stadium maatregelen waren genomen.

Ondanks dat er geen beleid is waarop dorpshuizen zich kunnen beroepen schrikken gemeenten er vaak voor terug dorpshuizen ten onder te laten gaan. Ze bieden dan toch hulp, maar onder voorwaarden, bijvoorbeeld dat de bedrijfsvoering wordt aangepast, of dat de ondersteuning echt eenmalig is. Gemeente en dorpshuisbestuur kunnen mogelijk tijd en geld besparen door goede afspraken te maken. Gemeenten krijgen daarmee meer grip op de kosten en daarmee op de continuïteit van de dorpshuisvoorziening.

Er zijn twee manieren om dorpshuizen die geen eigendom van de gemeente zijn te ondersteunen: door een exploitatiesubsidie en door een ondersteuning bij groot onderhoud.

Over de exploitatiesubsidie lees je meer bij profiel 3. Over groot onderhoud in het kader hieronder.

Ondersteuning van groot onderhoud

Uitgangspunt van een dergelijk beleid:

- het dorpshuisbestuur is verantwoordelijk voor de exploitatie en het dagelijks onderhoud.
- de gemeente levert een bijdrage aan het groot onderhoud.

Een voorbeeld van hoe de regeling werkt: periodiek wordt er een meerjarig onderhoudsplan gemaakt dat om de twee jaar wordt bijgesteld. De ervaring leert dat dorpshuisbestuurders hiermee een zware taak uit handen wordt genomen, want niet in alle besturen zit voldoende kennis om het onderhoud goed in te schatten. Gemeenten kunnen de meerjarige onderhoudsplannen uitbesteden aan een adviesbureau of het zelf uitvoeren.

De gemeente spreekt met de dorpshuisbesturen een percentage van de kosten af die zij van het geplande groot onderhoud voor hun rekening nemen. Het dorpshuisbestuur staat voor het overige deel. Dit beleid kan worden uitgebreid met een regeling voor renovatie en verbouw en zelfs voor nieuwbouw.

Dorpshuizenbeleid voor geprivatiseerde dorpshuizen gebaseerd op groot onderhoud blijkt in de praktijk een goede invulling te zijn. Als dorpshuizen huren van de gemeente of een woningcorporatie, dan is deze regeling niet van toepassing, want het groot onderhoud is dan voor de verhuurder.

Lees op dorpshuizen.nl hoe de gemeente Groningen groot onderhoud ondersteunt.

PROFIEL 3:

Gemeente heeft een of meer subsidieverordeningen voor dorpshuizen, bijvoorbeeld voor exploitatie of activiteiten

Dorpshuizen zijn bij deze gemeenten in beeld. Impliciet is er waardering voor hun activiteiten en het is de gemeente wat waard om die te continueren. Er zijn grofweg twee soorten subsidies: die voor de exploitatie en die voor activiteiten. Sommige dorpshuizen krijgen beide.

Aandachtspunten voor gemeenten:

- De elementen van het Basispakket dat wij voorstellen (sociaal-culturele functie, rol in de Wmo, communicatie en contactambtenaar) komen in dit subsidiebeleid voor.
- Zijn aanvraagprocedures niet nodeloos ingewikkeld?
- Worden de regelingen en de aanvraagprocedure met de gebruikers geëvalueerd?
- Staan subsidiebedragen in verhouding tot het werk dat aanvrager ervoor moet doen?
- Is het nodig jaarlijks opnieuw te laten aanvragen?
- Als de gemeente niet het dorpshuis subsidieert maar de gebruikers, wordt daarbij dan rekening gehouden met de continuïteit van het dorpshuis?

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- De gemeente stelt eisen aan de hoogte van de verhuurprijzen. Omdat de gemeente niet alle verenigingen wil subsidiëren moeten wij de prijzen laag houden. Dat vinden wij niet billijk.
- De afhandeling van subsidies is ingewikkeld. 'Je moet een halve accountant zijn'.
- Wij zouden graag willen dat de gemeente scholing van vrijwilligers subsidieert.
- Wat de gemeente ons aan subsidie geeft betalen we weer terug aan gemeentelijke lasten.
- Kunnen de gemeentelijke lasten niet kwijtgescholden worden?

PROFIEL 4:

Gemeente heeft een accommodatiebeleid waar dorpshuizen een onderdeel van zijn

In deze gemeenten bestaat accommodatiebeleid waar dorpshuizen onderdeel van zijn. We mogen ervan uitgaan dat een aantal voor dorpshuizen belangrijke zaken hierin is geregeld. Door de diversiteit die dit beleid kan hebben voert het te ver om hier verder op in te gaan. We beperken ons tot enkele aandachtspunten voor dorpshuizen waar gemeenten binnen een accommodatiebeleid rekening mee kunnen houden:

- De elementen van het Basispakket dat wij voorstellen komen waarschijnlijk niet in het accommodatiebeleid voor.
- Door de schaal kan een gemeentelijk accommodatiebeleid meer bureaucratische regels met zich meebrengen.
- Mogelijk zijn dorpshuisbestuurders onder de in het beleid genoemde accommodaties de enige vrijwilligers. Het gevaar hen als professionals te benaderen ligt daarom op de loer, meer dan in andere vormen van dorpshuizenbeleid.

Gemeentelijke herindeling leidt soms tot willekeur

Hoewel de gemeentelijke herindelingen voorlopig achter de rug zijn, laten de naweeën ervan zich nog altijd voelen. Gemeenten zijn soms al jaren geleden heringedeeld, zonder dat dit geleid heeft tot een nieuw accommodatie- of dorps-huizenbeleid. Bij een gemeentelijke herindeling moet uit het diverse (subsidie)beleid van de fusiepartners een nieuw samenhangend beleid worden opgesteld. Als afspraken, subsidieregelingen of beleid van de oude gemeenten te sterk van elkaar verschillen kunnen saneringsmaatregelen in een dorpshuizenbeleid worden opgenomen. Omdat sanering tijd kost zal er ook een overgangspriodes afgesproken moeten worden.

PROFIEL 5:

Gemeente heeft een beleid gericht op dorpshuizen

Deze gemeenten hebben een beleid speciaal voor dorpshuizen. In het ideale geval zijn daarin de zaken geregeld die voor beide partijen van belang zijn. Als ook het Basispakket erin zit is dit de optimale situatie.

Wat er in het dorpshuizenbeleid is geregeld kan per gemeente behoorlijk verschillen. Tegenwoordig is veel beleid maatwerk. Dat geldt ook voor dorpshuizen. Denk aan verschillen in functie, beheervorm, exploitatie en eigendomssituatie. Binnen een gemeente hebben verschillende dorpshuizen vaak hun eigen afspraken en regelingen met de gemeente. Een dorpshuizenbeleid kan hier eenheid in brengen, wat de gemeente tijdwinst oplevert.

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- Wij verwachten een actief en ondersteunend beleid van de gemeente.
- Wij worden overvraagd rondom begrotingen, beleidsplannen en meer jaren visies.
- Er wordt altijd overdag vergaderd, dus dan moeten wij steeds vrij nemen van ons werk om aanwezig te kunnen zijn. Kan daar rekening mee gehouden worden?

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- Op papier is het een geweldig beleid, maar de procedures zijn te bureaucratisch en de communicatie is niet goed.
- Onze gemeente heeft het helemaal goed voor elkaar!

4. Globale inhoudsopgave dorpshuizenbeleid

Misschien overweeg je als gemeente een (nieuwe) beleidsnota te schrijven over dorpshuizenbeleid. Een aantal elementen horen daarin thuis:

- Inleiding met overwegingen die hebben geleid tot het dorpshuizenbeleid.
- Beschrijving van de sociaal-culturele functie die dorpshuizen voor de gemeenschap hebben en de waarde die de gemeente daaraan hecht (onderdeel Basispakket). Hierin kan een beschrijving van de activiteiten worden meegenomen.
- Een beschrijving van het dorpshuis als natuurlijk knooppunt voor zorg, welzijn en omkijken naar elkaar. (onderdeel Basispakket).
- Beschrijving van de eigendomsverhouding(en). Deze kunnen binnen een gemeente verschillend zijn, waardoor er op onderdelen in het dorpshuizenbeleid uitzonderingen gemaakt moeten worden.
- Korte beschrijving van de dorpshuizen in de gemeente.
- Organisatiestructuur dorpshuizen (sommige gemeenten kennen een verband van dorpshuizen dat een rol speelt in de verdeling van gemeentelijke bijdragen).

Is de gemeente eigenaar:

- Gebruikersovereenkomst.

Is het dorpshuis eigenaar:

- Wie er (financieel) verantwoordelijk is voor de exploitatie
- Wie er (financieel) verantwoordelijk is voor klein- en voor groot onderhoud
- Omschrijvingen: wat is klein en wat is groot onderhoud.
- Of de gemeente bijdraagt in de kosten van het opstellen van een onderhoudsplan, verbouw, renovatie en eventueel nieuwbouw.

Afspraken over financiering:

- Subsidies (exploitatie, activiteiten).
- Kosten van meer jaren onderhoudsplan.
- Verdeling bijdragen gemeente en dorpshuizen aan kosten van groot onderhoud, renovatie en nieuwbouw.
- Subsidiering van gemeentelijke lasten in ruil voor Wmo taken.
- Eventueel vrijmaken van kapitaalslasten (in het geval van een sanering).
- Eventueel een bruidsschat (in het geval van sanering).

■ Verzekering van de vrijwilligers.

■ Hoe de communicatie tussen gemeente en dorpshuizen is geregeld (onderdeel Basispakket).

■ Aanwijzen van een contactambtenaar of gebiedsmanager voor dorpshuizen (onderdeel Basispakket).

■ Looptijd en evaluatie.

Eventueel aangevuld met:

■ Afspraken over voorwaarden die de gemeente stelt aan de besturen, de beheervorm, democratische inbreng van de gebruikers, rol van de horeca binnen het dorpshuis, de relatie met de commerciële horeca, de algemene plaatselijke verordening en dergelijke.

■ Relatie dorpshuizenbeleid en overig gemeentelijk beleid.

■ Een toelichting op niet eerdergenoemde onderdelen van gemeentelijk beleid, zoals multifunctioneel bouwen, brede scholen, etc.

■ Afspraken over vergunningverlening.

■ Afspraken m.b.t. het duurzaam gebruik van de dorpshuizen.

5. Beleid maken

In diverse gemeenten in Nederland is dorpshuizenbeleid ontwikkeld en door de gemeenteraad vastgesteld. Sta je als gemeente nog aan het begin van dat proces, dan is het goed om even tijd te nemen om te bedenken of en hoe je de dorpshuizen daarbij betreft. Er zijn verschillende mogelijkheden:

De traditionele manier is de top-down benadering: het beleid wordt door ambtenaren geschreven op basis van bestaande informatie of desktop research. Daarna volgen een of meer inspraakronden, waarna de eindversie aan de politiek wordt voorgelegd en vastgesteld. Gemeenten kunnen voor deze methode kiezen wanneer er complexe politieke keuzes gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld na een gemeentelijke herindeling en als het een scala aan accommodaties betreft. Door de inspraak strak te regelen blijft het proces voor de gemeente, die in de eerste fase na een fusie toch al veel op zich af ziet komen, beheersbaar. Nadelen van deze manier zijn dat mogelijk goede ideeën van de dorpshuisbesturen ongebruikt blijven en dat het lastiger zal zijn om draagvlak onder de dorpshuisbesturen te vinden.

Dorpshuis van de toekomst: resultaat van een duurzaam en toekomstbestendig accommodatieplan

Dorpshuizen zijn van oudsher de plek waar mensen elkaar ontmoeten, waar ideeën geboren worden en initiatieven ontplooid worden. Het dorpshuis is de plek waar de zelfsturende gemeenschap een gezicht krijgt. Het dorpshuis is allang niet meer alleen het thuishonk van de cultuurdragers zoals de fanfare, de zangvereniging en de ouderensoos. Afhankelijk van de lokale omstandigheden worden combinaties gemaakt met sportverenigingen, basisschool, kinderopvang, zorgvoorzieningen, dorpswinkel en specifieke woningbouw.

Het dorpshuis van de toekomst is een resultaat van de visie die het dorp zelf ontwikkelt op activiteiten en voorzieningen die nodig zijn voor een vitale gemeenschap. Dit proces van zelfsturing start altijd met een dialoog van bewoners, verenigingen, instellingen en ondernemers over waar willen we naar toe en wat hebben we daarvoor nodig. De dialoog zal altijd starten met de vraag wat voor Dorpshuis willen we zijn. Willen we een 'dorpshuis' zijn of een 'huis van het dorp'? Deze essentiële keuze bepaalt ook het vervolgproces. De uitkomsten worden opgenomen in een duurzaam en toekomstbestendig accommodatieplan. Voor de samenstelling van een accommodatieplan zal te allen tijde ook buiten de muren van het dorpshuis gekeken worden. Daarom is dit niet alleen een taak van het dorpshuisbestuur maar van het gehele dorp.

Een accommodatieplan gaat enerzijds uit van de huidige plus de toekomstige accommodatiewensen vanuit de gemeenschap en anderzijds van het totale bestaande aanbod van accommodaties zoals dorpshuis, basisschool, sportkantine, dorpscafé en ook steeds meer de kerk. Het verschil tussen accommodatiewensen en het bestaande aanbod van accommodaties vormt de kern voor een verbetering of nieuwbouw van een accommodatie. Afhankelijk van de lokale situatie kan een accommodatieplan zijn beslag krijgen in het dorpshuis, maar ook bijvoorbeeld in de basisschool of in de kerk. [Meer informatie op dorpshuizen.nl](https://www.dorpshuizen.nl)

Een tussenvorm is dat gemeente en dorpshuisbesturen gezamenlijk aan tafel gaan en op basis van open gesprekken komen tot een agenda en een uitwerking. Deze manier vraagt de bereidheid van beide partijen om er samen uit te komen. Voordeel van deze methode is dat er bij het bereiken van een gezamenlijke uitkomst breed draagvlak is. Hiermee sluit het aan op de in 2025 vastgestelde wet 'Versterking participatie op decentraal niveau'.

Een derde manier is een bottom-up werkwijze: zelfsturing vanuit de dorpsgemeenschappen. Samengevat komt het erop neer dat de dorpshuisbesturen een dorpsoverleg starten dat voor hun kern zelfstandig een accommodatiebeleid maakt, met de focus op de behoefte van de gemeenschap en niet op de stenen. Meer informatie in het aparte kader op deze pagina.

Alle methoden laten zich combineren met het inschakelen van een deskundige van een provinciaal steunpunt voor dorpshuizen. Deze kan ideeën aandragen, als klankbord dienen en voorbeelden van elders aandragen. Mogelijk ook helpen bij het vormgeven aan het proces en een rol als procesbegeleider vervullen. Niet alle provincies hebben echter een steunpunt. Zie het hoofdstuk Informatie en ondersteuning verderop.